

STICHTING VAN DER LEEUW-LEZING

JAARVERSLAG 2017

Stichting Van der Leeuw-lezing

c/o Postbus 1260

9701 BG Groningen

www.vanderleeuwlezing.nl

Bestuur

Prof. Dr. D. Draaisma, voorzitter

Mr. G.E. Boerma, provincie Groningen, secretaris

Drs. C.F. Vogelzang, penningmeester

Prof. Dr. D.F.J. Bosscher, Stichting Martinikerk Groningen, lid

P.C. Komen, Hanzehogeschool Groningen, lid

Mr. M.G. van Sebille, Universitair Medisch Centrum Groningen, lid

Drs. A.J.M. Termeer, Rijksuniversiteit Groningen, lid

Drs. C. de Vries, de Volkskrant, lid

Drs. M. Zwaving, gemeente Groningen, lid

Commissie van Advies en Aanbeveling

Mr. J.F.M. Aartsen, voorzitter van de Raad van Bestuur van het UMCG

Mr. drs. F.J. Paas, commissaris van de koning in de provincie Groningen

P.E.J. den Oudsten, burgemeester van Groningen

Drs. Ph. Remarque, hoofdredacteur van de Volkskrant

Dr. H. de Ruiten, Hanzehogeschool Groningen

Prof. Dr. E. Sterken, rector magnificus van de Rijksuniversiteit Groningen

Sprekers

- 1983: Barbara W. Tuchman en Bart Tromp
1984: Leszek Kolakowski en Jan Sperna Weiland
1985: Peter Gay en Hella S. Haasse
1986: Iris Murdoch en Joop Doorman
1987: Amos Oz en Joop den Uyl
1988: Ralf Dahrendorf en André Köbben
1989: Simon Schama en Ernst H. Kossmann
1990: György Konrád en Hans van Mierlo
1991: Eduardo Galeano en Aad Nuis
1992: Hans Magnus Enzensberger en Cees Nooteboom
1993: Ian Buruma en Rudy Kousbroek
1994: André Brink en Adriaan van Dis
1995: Carlos Fuentes en Rudolf van Zantwijk
1996: Ismail Kadare en Kees Fens
1997: Ben Okri, Lolle Nauta en Anil Ramdas
1998: Jonathan I. Israel en Nelleke Noordervliet
1999: Annie Proulx en Jan Donkers
2000: Daniel Cohn-Bendit en Stephan Sanders
2001: Isabel Allende en Barber van de Pol
2002: Ian McEwan en Douwe Draaisma
2003: Tom Lanoye en Marjolijn Februari
2004: Noreena Hertz en Luuk van Middelaar
2005: Amitav Ghosh en Tijs Goldschmidt
2006: Antjie Krog en Lieve Joris
2007: Seymour M. Hersh, Joris Luyendijk en Kader Abdolah
2008: Karen Armstrong en Abdelkader Benali
2009: Alain de Botton en Willem Vermeend
2010: Ilija Trojanow en Arnon Grunberg

2011: Joshua Foer en Robbert Dijkgraaf
2012: Philipp Blom en Geert Mak
2013: Guy Verhofstadt en Sheila Sitalsing
2014: Tomáš Sedláček en Barbara Baarsma
2015: Russell Shorto en Hans Renner
2016: Daniel Kehlmann en Sunny Bergman
2017: David Van Reybrouck, Marcia Luyten en Freek de Jonge

1 *Inleiding*

Aan

- De besturen van de organisaties die deelnemen aan de Stichting Van der Leeuw-lezing
- Boekhandel Van der Velde
- De leden van de Commissie van Advies en Aanbeveling

wordt hierbij het vijfendertigste jaarverslag van de Stichting Van der Leeuw-lezing voorgelegd.

In dit verslag wordt inzicht gegeven in de voorbereiding en het verloop van de lezing die op vrijdag 17 november 2017 werd gehouden door David Van Reybrouck, gevolgd door een coreferaat van Marcia Luyten en een bijdrage van Freek de Jonge.

Het jaarverslag werd door het bestuur van de stichting in juni 2018 vastgesteld en voor akkoord getekend door:

Prof. Dr. D. Draaisma,
voorzitter

Mr. G.E. Boerma,
secretaris

2 Bestuur en Commissie van Advies en Aanbeveling

De Stichting Van der Leeuw-lezing, genoemd naar de Groninger theoloog Professor Dr. Gerardus van der Leeuw (1890-1950), werd opgericht op 22 april 1983. De voornaamste doelstellingen van de stichting, vastgelegd in de akte van oprichting, zijn:

- het wijzen op en het stimuleren van de mogelijkheden van cultureel gebruik van de Groninger Martinikerk;
- het bevorderen van het culturele leven in de stad en de provincie Groningen;
- het uitwisselen van culturele en wetenschappelijke contacten met andere delen van Nederland;
- het vestigen van de aandacht op de kwaliteiten en de mogelijkheden van Groningen als centrum van het Noorden.

Het middel om aan de verwezenlijking van deze doeleinden bij te dragen is het organiseren van de Van der Leeuw-lezing.

Bij de oprichting traden vijf instellingen tot de stichting toe: de provincie Groningen, de gemeente Groningen, de Rijksuniversiteit Groningen, de Stichting Martinikerk Groningen en de Volkskrant. Met ingang van de dertigste Van der Leeuw-lezing trad de Hanzehogeschool Groningen toe als lid. In 2015, tenslotte, trad het Universitair Medisch Centrum Groningen toe. De huidige zeven instellingen hebben elk statutair één vertegenwoordig(st)er in het stichtingsbestuur; daarnaast kunnen mensen op persoonlijke titel deel van het bestuur uitmaken. In 2015 telde het stichtingsbestuur negen leden.

Naast het stichtingsbestuur, dat verantwoordelijk is voor de organisatie van de lezing, kent de Stichting Van der Leeuw-lezing een Commissie van

Advies en Aanbeveling, die onder meer adviseert over de keuze van de uit te nodigen gastspreker. In de Commissie is elk van de instellingen die aan de stichting deelnemen met één lid vertegenwoordigd.

3 *Organisatie*

De vijfendertigste Van der Leeuwlezing werd op vrijdag 17 november 2017 uitgesproken door de Vlaamse schrijver en cultuurhistoricus David Van Reybrouck. Hij ontving in 2010 drie belangrijke literaire onderscheidingen en won in 2014 de Gouden Ganzenveer. In zijn met veel enthousiasme ontvangen lezing sprak Van Reybrouck over 'Populisme en de dekolonisatie van Europa'.

Hij betoogde dat het hedendaagse populisme vaak wordt gezien als een ziekte binnen de democratie, als het resultaat van demagogie en volksverlakkerij. Voor verklaringen wordt vaak teruggegrepen op de jaren voor de beide wereldoorlogen – het nationalisme voor 1914, de Vrede van Versailles, de beurskrach van 1929 en het opkomend fascisme. Dat is veel te eurocentrisch gedacht, stelde Van Reybrouck. Hij ziet veel evidentere parallellen met de jaren veertig in Indonesië en de jaren vijftig in Congo: een groeiend onbehagen over het gebrek aan inspraak, de opkomst van massabewegingen aangewakkerd door enkele hoogopgeleiden, de waanzin én redelijkheid van die woede, een overheid die protesten eerst miskent en vervolgens demoniseert. Het populisme in Europa is beter te begrijpen als we parallellen durven trekken met de dekolonisatie in Afrika en Azië.

Marcia Luyten, presentatrice van het programma *Buitenhof* en voormalig correspondent in Oeganda en Rwanda, betoogde in haar coreferaat dat de boosheid van de burger in de praktijk soms de vorm aanneemt van agressief nihilisme. De burger die aan boosheid zijn relevantie ontleent is niet gebaat bij politici die zijn slachtofferschap voeden. Wel bij echte betrokkenheid en inzet voor de publieke zaak.

Cabaretier en schrijver Freek de Jonge sloot deze jubileumeditie van de Van der Leeuw-lezing af. Hij vertelde in een geladen en persoonlijke bijdrage over de invloed die theoloog en minister Gerardus van der Leeuw heeft gehad op zijn vader en op hun gezin.

Voorafgaand aan het coreferaat voerden de cellisten Rodrigo Bispo Jerónimo, Nil Domènech Fuertes, Queralt Rodriguez Gascons en Rebecca Firkins *Da Pacem Domine* van Arvo Pärt uit. Alle vier zijn als student verbonden aan het Prins Claus Conservatorium.

De beeldregistratie van beide lezingen is via de site www.vanderleeuwlezing.nl te bezien. Delen uit de teksten van Van Reybrouck en Luyten zijn de dag erna gepubliceerd in de Volkskrant.

Na beëindiging van het programma bood het UMCG sprekers en gasten een dinerbuffet aan.

De organisatie van het programma en de voorbereiding van het protocol in de kerk werden weer uitstekend verzorgd door mevrouw Jitty Jaarsma van het gelijknamige congresbureau te Eelde.

Vermelding verdient voorts de bijzondere inzet van het Studium Generale ten behoeve van de publiciteit en communicatie omtrent de lezing.

4 *Financiën 2017*

In financieel opzicht was het in 2017 bijzonder dat de uitgaven de inkomsten met ruim €2000,- overtroffen. Omdat in andere jaren deze situatie omgekeerd is kon dit tekort uit de buffer bijgepast worden.

De inkomsten bedroegen in 2017 €37.182,- Door 122 donaties werd in totaal €4682,- aan deze inkomsten bijgedragen.

De uitgaven bedroegen dit jaar €39.309,- De hogere uitgaven dan in andere jaren worden met name door twee posten bepaald: de uitgaven voor een vernieuwde website en de kosten voor een derde spreker.

De inkomsten en uitgaven over 2017 laten nader gespecificeerd het volgende beeld zien:

Inkomsten

- Gemeente Groningen
5.000,-
- Provincie Groningen
5.000,-
- Rijksuniversiteit Groningen
5.000,-
- De Volkskrant
5.000,-
- Hanzehogeschool
5.000,-

- UMCG
5.000,-
- Van der Velde
2.500,-
- Donateurs
4.682,

Totaal inkomsten

37.182,-

Uitgaven

- Kosten sprekers
12.623,-
- Kosten kerk
7.303,-
- Organisatiekosten
5.649
- Geluid
7.041,-
- Bestuurskosten
1.283
- Publiciteit en drukkosten
1.308
- Overig (bank, verzekering, postbus, website)
4.100

Totaal uitgaven

39.307,-

De resultatenrekening is namens het bestuur gecontroleerd en akkoord bevonden door een kascommissie, ingesteld in voorjaar

2018. In deze commissie hadden mr. M. van Sebille en drs. G. Termeer zitting.

Overeenkomstig de statuten werd de penningmeester C.F.Vogelzang gedechargeerd.

5 *Beleid*

Voor 2017 en volgende jaren kunnen de belangrijkste uitgangspunten van het beleid van het stichtingsbestuur als volgt worden verwoord:

a. *Uitnodigingen*

Het bestuur van de stichting streeft ernaar de gastspreker ongeveer een jaar voor de lezing uit te nodigen. Dit uitgangspunt kan op gespannen voet staan met de wens een zo actueel mogelijk thema te belichten, maar om redenen van organisatorische aard wordt deze gedragslijn voortgezet.

Het bestuur benadrukt nog eens zijn standpunt dat, indien maar enigszins mogelijk, een persoonlijk contact met de gastspreker voorafgaand aan de lezing van wezenlijk belang is. In voorkomende gevallen zal dan ook een afvaardiging van het bestuur dan wel een vertegenwoordig(st)er van de Volkskrant tijdig een bezoek aan de gast brengen om de formule en het programma van de Van der Leeuw-lezing toe te lichten.

Zo mogelijk krijgt de buitenlandse gastspreker een samenvatting of vertaling van de inleiding van de co-referent.

Nadrukkelijk houdt het bestuur vast aan het criterium dat de tekst van de lezing niet eerder is gepubliceerd, noch in Nederland noch in het buitenland.

De inhoudelijke betekenis van het onderwerp dat de gastspreker aansnijdt kan voor het bestuur echter aanleiding zijn om een uitzondering te maken.

b. *Aanwezigen*

Kaarten konden worden aangevraagd bij het congresbureau of afgehaald bij Studium Generale (Oude Boteringestraat) en de Universiteitswinkel (Oude Kijk in 't Jatstraat). In toenemende mate werden kaarten besteld per e-mail via de website van de Stichting Van der Leeuw-lezing. De hoeveelheid aanvragen voor kaarten is doorgaans groter dan het aantal beschikbare plaatsen. Het bestuur spant zich elk jaar opnieuw in om door een optimaal gebruik van de ruimte zoveel mogelijk belangstellenden in de gelegenheid te stellen de lezing bij te wonen.

In beginsel zal de lezing niet in de herfstvakantie plaatsvinden. Het tijdstip van aanvang van de lezing wordt op 16.30 uur gehandhaafd. In 2018 zal de lezing op 16 november plaatsvinden.

Verder blijft het bestuur streven naar een meerdaags bezoek van de gastspreker aan Groningen, niet alleen omdat dit uit publicitaire overwegingen te verkiezen valt maar ook omdat er aldus meer ruimte is voor culturele en sociale evenementen in het verlengde van de lezing.

c. *Subsidiënten*

Het bestuur gaat ervan uit dat de provincie Groningen, de gemeente Groningen, de Rijksuniversiteit Groningen, de Stichting Martinikerk Groningen, de Volkskrant, de Hanzehogeschool Groningen en het Universitair Medisch Centrum Groningen hun financiële steun aan de stichting Van der Leeuw-lezing ook in 2018 voortzetten. Met boekhandel Van der Velde zijn afspraken gemaakt over het voortzetten van de

samenwerking. Aanvullende inkomsten mogen in 2018 opnieuw uit donaties tegemoet worden gezien.

De samenwerking met het Studium Generale bij de publiciteit rondom de lezing en het beheer van de website, die al sinds 2005 voortreffelijk is verlopen, wordt voortgezet.

Het is een goede traditie dat het diner na afloop van de lezing door een van de deelnemende instellingen wordt aangeboden. De laatste jaren waren dat de Hanzehogeschool Groningen (2012), de Volkskrant (2013), de provincie Groningen (2014), de gemeente Groningen (2015) en de Rijksuniversiteit Groningen (2016). Het diner na afloop van de aanstaande Van der Leeuw-lezing zal door boekhandel Van der Velde worden aangeboden.

d. *Publicatie*

De beslissing om de tekst van de Van der Leeuw-lezing (gedeeltelijk) te publiceren in de Volkskrant op de dag na de lezing is aan de hoofdredactie van de Volkskrant. Hoofdredactie en bestuur zijn met elkaar van mening dat het in beginsel tot zo'n publicatie komt, tenzij naar het oordeel van de hoofdredactie overwegingen van praktische aard dit belemmeren. Mocht deze situatie zich onverhoopt voordoen, dan zal in elk geval niet alleen een foto maar ook een uitgebreid redactioneel verslag van de inhoud en het verloop van de lezing in de Volkskrant worden gepubliceerd. Daarnaast worden lezing en coreferaat gepubliceerd op de website van de Volkskrant.

Dit beleid in aanmerking genomen, mag naar het oordeel van het bestuur worden geconcludeerd dat er alle reden is op de ingeslagen weg voort te gaan, met behulp van het in de afgelopen jaren ontwikkelde scenario.